

Versnipperd toezicht? De evolutie van toezicht op de politie in België

Antoinette Verhage¹, Yinthe Feys² & Anse Stevens³

Abstract

Het toezicht op de politie is in België ondergebracht bij een aantal specifiek daarvoor opgerichte instanties. Daarmee onderscheidt België zich van andere Europese landen. In deze paper zullen we een overzicht geven van de evolutie van het toezicht op de Belgische politie voor, tijdens en na de hervorming, en gaan we in op de bevoegdheidsverdeling tussen de verschillende toezichtsinstanties (Comité P, AIG, Diensten Intern Toezicht). Het doel van deze paper is om de ontwikkeling van het toezicht op de politie te schetsen, de evolutie in de klachten weer te geven, de verdeling tussen de overzichtsinstanties te verduidelijken en aan te tonen waar er overlap is in de taken. We zullen eindigen met enkele aanbevelingen om het toezicht op de politie te verbeteren en/of optimaliseren.

Kernwoorden

Politie – Toezicht – Klachten

1. Inleiding

Politiewerk kan een verregaande impact hebben op het leven van burgers. Het brengt immers bevoegdheden met zich mee die een inbreuk kunnen zijn op hun (fysieke) integriteit. Het monopolie op het legitieme gebruik van geweld is daar een belangrijk voorbeeld van (NOPPE, 2020). Vandaag de dag maken het afleggen van verantwoording en transparantie in het optreden dan ook als vanzelfsprekend deel uit van politiewerk. Er moet immers ook een vorm van controle op die verregaande bevoegdheden zijn. Vandaag zien we dit als een logisch gevolg van de taken en opdrachten van politie en wordt dit ingevuld aan de hand van verschillende controlemechanismen en methoden die *accountability*, als één van de pijlers van *community-oriented policing* (COP), een werkingsfilosofie die werd onderstreept bij de politiehervorming, moeten waarborgen. Het is dan ook opvallend dat formele controle- en toezichtsorganen pas relatief laat hun intrede deden in België.

Controle op politie is echter een zeer breed in te vullen begrip. Ook door de wetgever, de bevoegde ministers en politieoverheden wordt immers controle uitgeoefend op de werking van politie. Daarnaast hebben ook NGO's en de vakbonden een controlerende rol (PONSAERS ET AL., 2011). Een effectief systeem van *accountability* bevat naast het bestaan van formele toezichtsorganen ook heel wat andere elementen. Het UNODC-handboek van 2011 verwijst onder andere naar wetgeving met specificatie van de functies en bevoegdheden van de politie, met daarbij horende praktische instructies met betrekking tot de geest en de letter van de wet; gelegenheden waarop de bevolking haar stem

---

¹ Professor Criminologie (hoofddocent), *Institute for International Research on Criminal Policy* (IRCP), Vakgroep Criminologie, Strafrecht en Sociaal Recht, Faculteit Recht en Criminologie, Universiteit Gent.

² Doctoraatsonderzoeker aan het *Institute for International Research on Criminal Policy* (IRCP), Vakgroep Criminologie, Strafrecht en Sociaal Recht, Faculteit Recht en Criminologie, Universiteit Gent.

³ Assistent en doctoraatsonderzoeker aan het *Institute for International Research on Criminal Policy* (IRCP), Vakgroep Criminologie, Strafrecht en Sociaal Recht, Faculteit Recht en Criminologie, Universiteit Gent.

kan laten horen; adequate opleiding; een cultuur van transparantie en evaluatie; de juiste uitrusting; heldere rapportagestromen; monitoring door interne en externe organen; klachtensystemen; duidelijke procedures over hoe om te gaan met wangedrag; betrouwbare statistieken over politiefuncties en heldere procedures die bijsturen in het functioneren toelaten (UNODC, 2011). Dat een combinatie van meerdere elementen essentieel is bij het nastreven van *accountability*, werd daarmee nog eens benadrukt. We zijn er ook van overtuigd dat het louter kwantitatief meten van de werking van politie ontoereikend is om een zicht te krijgen op hoe politie functioneert en evolueert in de maatschappij. Ook kwalitatief inzicht krijgen in de manier waarop politie te werk gaat en omgaat met dagelijkse uitdagingen is essentieel. Nap en Vos (2018) leggen dit bijvoorbeeld uit aan de hand van het concept 'rijker verantwoorden' waarbij men zowel in vorm, inhoud als in de relatie met andere organisaties en burgers verantwoording aflegt (Nap & Vos, 2018).

In deze bijdrage beperken we ons echter tot de formele controleorganen voor politie, die we vandaag de dag in drie pijlers kunnen indelen: Comité P, de Algemene Inspectie van de federale politie en van de lokale politie (AIG) en de Diensten Intern Toezicht (DIT). Het doel is om de evolutie, de voornaamste aandachtspunten sinds de politiehervorming en de klachtenbehandeling van deze instanties in kaart te brengen. Dit doen we door eerst kort stil te staan bij de invulling van het toezicht op politie voor de hervorming, gevolgd door een bespreking van belangrijke evaluaties van de instanties na de hervorming, waarna we ingaan op de organisatie vandaag en de evolutie van de klachtenbehandeling door het Comité P en de AIG. Dit laatste vloeit voort uit het feit dat deze cijfers de enige zijn die op een relatief gecentraliseerde wijze worden bijgehouden en gepubliceerd, in tegenstelling tot die van de Diensten Intern Toezicht. We sluiten de bijdrage af met een kritische reflectie.

2. Geschiedenis van het toezicht op de politie en de parlementaire onderzoekscommissies

2.1. Het ontstaan van toezicht op de politie in België

Politie en politiebeleid waren lange tijd geen prioriteit in het Belgische politieke landschap. Pas in de jaren '80, met de welbekende gebeurtenissen rond de *Cellules Communistes Combattantes*, de Bende van Nijvel en het Heizeldrama, kwam er vanuit politieke hoek structurele aandacht voor het functioneren van de toenmalige politiediensten. De organisatie van de controle op die politiediensten werd echter pas later wettelijk verankerd in het kader van het Pinksterplan (1990)⁴. Dit plan had naast het bereiken van meer coördinatie en afstemming tussen de politiediensten, ook een ander doel voor ogen, met name de ontwikkeling van een controlemechanisme op de werking van politie. De invoering van controle op politie was gebaseerd op de conclusie van de eerste Bendecommissie (1988)⁵. Deze parlementaire onderzoekscommissie concludeerde dat er een extern controleorgaan opgericht moest worden dat bevoegd moest zijn voor alle politiediensten – dit zou later het Comité P worden.

Het rapport van de eerste Bendecommissie stelde namelijk op basis van haar onderzoek vast dat de diversiteit aan politiediensten het zeer moeilijk maakte om een efficiënte controle uit te oefenen (zie BELGISCHE KAMER VAN VOLKSVERTEGENWOORDIGERS, 1990). Men kwam tot de conclusie dat de controle op de rijkswacht louter een begrotingscontrole was en dat de rijkswacht zodanig zelfstandig

---

⁴ Regeringsmededeling van 5 juni 1990. Zie bijvoorbeeld het Koninklijk besluit van 11 juli 1994 over de algemene politiesteundienst, B.S. 30 juli 1994, 19.654.

⁵ Onderzoekscommissie belast met het onderzoek naar wijze waarop de bestrijding van het banditisme en het terrorisme georganiseerd wordt.

functioneerde dat hij eigenlijk zichzelf controleerde (BELGISCHE KAMER VAN VOLKSVERTEGENWOORDIGERS, 1990, p.204). Door de combinatie van drie voogdijministers (Landsverdediging, Binnenlandse Zaken en Justitie) was er eigenlijk geen sprake van een daadwerkelijke controle. De controle door de magistratuur was daarnaast eerder beperkt te noemen: er waren te weinig middelen en de rijkswacht gaf de voorkeur aan het zelf uitvoeren van interne onderzoeken (BELGISCHE KAMER VAN VOLKSVERTEGENWOORDIGERS, 1990, p.206). Ook de gerechtelijke politie, in principe gecontroleerd door de rechterlijke macht, slaagde erin zich grotendeels aan controle te onttrekken door zich autonoom op te stellen (BELGISCHE KAMER VAN VOLKSVERTEGENWOORDIGERS, 1990, p.207). Wat de gemeentepolitie betreft, was het vooral de burgemeester die controletaken had. In de conclusies werd duidelijk aangehaald dat de interne controle als ontoereikend werd beschouwd en er dus nood was aan een extern controleorgaan:

“(…) Er dient één extern controleorgaan te worden gecreëerd voor alle ambtenaren met politiebevoegdheid. Een interne controle blijkt inadekwaat te zijn. Dit controle-orgaan heeft geen disciplinaire, maar een superviserende taak. Het moet met andere woorden controle uitoefenen op de wijze waarop de politieopdrachten worden uitgevoerd. Aan het Parlement en de Regering moet hierover regelmatig verslag worden gegeven.” (BELGISCHE KAMER VAN VOLKSVERTEGENWOORDIGERS, 1990, p.367)

Dit zou een aantal jaren later het Comité P worden: het Vast Comité van Toezicht op de politiediensten. Dit controleorgaan werd opgericht met de wet van 18 juli 1991⁶ en vormt tot op vandaag het belangrijkste toezichtsorgaan op de politie (EASTON ET AL., 2017).

2.2 Comité P

PONSAERS ET AL. (2011) omschrijven de doelstelling van het Comité P als tweeledig: (1) de eerbiediging van de grondwettelijke rechten en van de fundamentele vrijheden van de burgers; en (2) het instaan voor de efficiëntie en de coördinatie van de politiediensten. De Wet op het Politieambt (WPA)⁷ benadrukte bovendien het belang van het politiewerk in het kader van het bijdragen aan de *“bescherming van de individuele rechten en vrijheden, evenals tot de democratische ontwikkeling van de maatschappij”* (WPA, art. 1). Dit zette nogmaals in de verf hoe belangrijk de vrijwaring van de democratische waarden is.

Met de oprichting van het Comité P zette België een belangrijke stap in de ontwikkeling van controle op de politie. Hoewel dit relatief laat lijkt, is dit vergelijkbaar met andere landen (AGUJA & BORN, 2017). Daar staat tegenover dat het Comité P een zeer specifieke plaats inneemt in het politielandschap, ook wanneer we dit met andere landen vergelijken, met name door het installeren van een onafhankelijk toezicht op de werking van de politie.

2.3 Toezicht op de rijkswacht

---

⁶ Wet van 18 juli 1991 tot regeling van het toezicht op politie- en inlichtingendiensten en op het Coördinatieorgaan voor de dreigingsanalyse, B.S. 26 juli 1991, 16.576.

⁷ Wet van 5 augustus 1992 op het politieambt, B.S. 22 december 1992, 27.124.

Hoewel er al eerder stappen werden gezet bij de rijkswacht in de richting van een controleorgaan, is de formele organisatie van de Algemene Inspectie van de Rijkswacht een feit met de publicatie van het KB van 4 november 1987 in het Belgisch Staatsblad op 24 november 1987 (AIG, 2003). De Algemene Inspectie van de Rijkswacht *“inspecteert de werking van de Rijkswacht”* (VANDER BEKEN & CARION, 1999, p.86). Ze staat onder leiding van een luitenant-generaal die, zo vermeldt het KB van 1987, een ‘algemeen en permanent inspectierecht’ had en op eigen initiatief informatie- en controleopdrachten kon uitvoeren (AIG, 2004). Het is een dienst van het Ministerie van Landsverdediging, later (na de demilitarisering, met nogmaals een wijziging op 25/7/1994) werd het een dienst van het Ministerie van Binnenlandse Zaken. De demilitarisering had ook tot gevolg dat de Algemene Inspectie van de Rijkswacht buiten de politie werd geplaatst, en onder het gezag van de uitvoerende macht kwam.

Over het toezicht in de rijkswacht schrijft de Senaat in 1997 dat de Inspectie-generaal van de Rijkswacht (IGGd) ‘zeer vaak eigengereid optreedt’, zonder deontologische code functioneert en intern als vijandig wordt ervaren (BELGISCHE SENAAT, 1997). Hoewel men stelt dat het personeel wel bereid is om rekenschap af te leggen, en dus niet negatief staat ten opzicht van deontologische principes, benadrukt men in de Senaat toch het belang van het werken volgens vastgelegde en transparante regels.

2.4 Toezicht op de gemeentepolitie

Waar de Bende-commissie al in 1988 tot de vaststelling kwam dat er nood was aan een *extern* controleorgaan, is het de parlementaire onderzoekscommissie inzake het onderzoek naar een structureel beleid met het oog op de bestraffing en de uitroeiing van de mensenhandel (ofwel de Commissie Mensenhandel) die in 1992 aanbeveelt dat er *interne* toezichtsdiensten bij de korpsen van de gemeentepolitie opgericht moeten worden. We citeren hierbij de commissie: *“De dagelijkse leiding van een gemeentelijk politiekorps ligt bij de korpschef, die optreedt onder het gezag van de burgemeester. Ongeacht de structuur of de grootte van het korps, is het daarom belangrijk dat de korpschef een correcte en volledige informatie heeft over wat in zijn korps omgaat. Ter zake zijn een aantal klassieke methodes in gebruik, zoals de dienstbladen, de tijdsroosters, enz. Deze klassieke methodes volstaan niet meer. Een dienst die belast is met intern toezicht moet deze klassieke methodes aanvullen”*⁸.

Met de omzendbrief POL 48 van 6 juli 1994⁹ betreffende de inrichting van een Dienst Intern Toezicht bij de korpsen van de gemeentepolitie werden de Diensten Intern Toezicht opgericht die verantwoordelijk werden voor een ‘goed toezicht op de werking van het korps en een betere korpsorganisatie’. Dit intern toezicht houdt toezicht op het terrein en de administratieve cellen, richt zich op de controle van de taakuitvoering van de individuele politieambtenaar en de gespecialiseerde diensten. De omzendbrief vermeldt nog dat de dienst gezien moet worden als een ‘instrument’ bij het beheren van het korps dat moet toelaten om de korpsleiding van de nodige informatie te voorzien inzake het functioneren van het korps, wat bijsturing mogelijk moet maken. Hierbij is het de omvang van het korps die bepaalt of er een afzonderlijke dienst wordt opgericht of dat er één of meerdere

---

⁸ Omzendbrief POL 48 van 6 juli 1994 betreffende de inrichting van een dienst “Intern Toezicht” bij de korpsen van de gemeentepolitie, B.S. 7 juli 1994, 18.094.

⁹ Omzendbrief POL 48 van 6 juli 1994 betreffende de inrichting van een dienst “Intern Toezicht” bij de korpsen van de gemeentepolitie, B.S. 7 juli 1994, 18.094.

officiëren of eventueel de korpschef aangeduid worden. Deze omzendbrief is echter enkel geldig voor de korpsen van de gemeentepolitie.

2.5 Toezicht op de gerechtelijke politie

In 1995 wordt ook voor de gerechtelijke politie een algemene inspectie opgericht, bij KB van 30 maart 1995¹⁰. Het waren vooral de conclusies van de commissie Mensenhandel enerzijds, zoals hierboven aangegeven, en het verslag van het Comité P anderzijds die leidden tot de oprichting van deze Algemene Inspectie (AIG, 2003). In laatstgenoemd verslag werd, zoals hierboven al gesteld, de afwezigheid van interne controle benadrukt. De inspecteur-generaal maakt deel uit van het openbaar ministerie (is dus een magistraat) en wordt aangesteld voor een periode van vijf jaar. De inspectie was een dienst van de Minister van Justitie (VANDER BEKEN & CARION, 1999). Volgens de AIG heeft deze inspectie nooit een definitieve plaats in de structuur gevonden. De taken van deze inspectie waren het uitvoeren van audits en interne onderzoeken, het optreden bij twisten rond personeelsaangelegenheden en bij individuele klachten (AIG, 2003). Deze inspectie had een algemeen en permanent inspectierecht, kon de leden van de gerechtelijke politie bij de parketten vrij horen, lokalen betreden en documenten raadplegen (VANDER BEKEN & CARION, 1999). Art. 143 van de Wet op de Geïntegreerde Politie¹¹ richt de Algemene Inspectie van de federale politie en van de lokale politie op. De inspecties van de gerechtelijke politie en de rijkswacht worden hierin verdergezet, zonder de oprichting van een nieuwe Algemene Inspectie zou er immers een vacuüm ontstaan. De Algemene Inspectie krijgt als opdrachten het behandelen van klachten, bemiddelen, uitvoeren van audits en andere inspecties van de werking van de politie.

3. Toezicht op de politie vandaag

De nood aan een kwalitatief en goed uitgebouwd toezicht op politie werd zoals hierboven geschetst in verschillende parlementaire onderzoekscommissies onderstreept, en kwam nog eens dringend tot uiting in het verslag van de commissie-Dutroux. Destijds wees ook het Comité P in haar jaarverslag op het feit dat ook de nieuwe structuur van de geïntegreerde politie nood heeft aan intern en extern toezicht (VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE POLITIEDIENSTEN, 1998).

Tegelijkertijd werd met de politiehervorming ook het concept van gemeenschapsgerichte politiezorg omarmd, waarbij *accountability* (het afleggen van verantwoording) als vierde pijler fungeert. Daarbij wordt *accountability* ingevuld als het afleggen van verantwoording over de besluitvorming over politiewerk enerzijds, en de politionele actie of uitvoering van die besluitvorming anderzijds (BERKMOES, 2014).

Het toezicht vandaag wordt sinds de politiehervorming in grote lijnen door drie pijlers ingevuld, met name het Comité P, de AIG (Algemene Inspectie) en de Diensten Intern Toezicht. In deze paragraaf lichten we deze drie pijlers verder toe. Naast deze drie pijlers kunnen burgers of politiemensen ook

---

¹⁰ Koninklijk besluit van 30 maart 1995 houdende de oprichting van een algemene inspectie van de gerechtelijke politie bij de parketten, *B.S.* 28 april 1995.

¹¹ Wet van 7 december 1998 tot organisatie van een geïntegreerde politiedienst, gestructureerd op twee niveaus, *B.S.* 5 januari 1999, 132.

terecht bij andere instellingen, zoals de verschillende ombudsdiensten en het CONTROLEORGAAN OP DE POLITIONELE INFORMATIE (2022). Deze vallen echter buiten het bestek van dit artikel.

3.1 Comité P en AIG

Het **Comité P**, opgericht bij wet van 18 juli 1991¹², is een onafhankelijk toezichtsorgaan dat onder meer moet zorgen voor efficiënt politiewerk (EASTON ET AL., 2017). De opdracht van het Comité P bestaat erin bij te dragen tot een democratische, integere en gemeenschapsgerichte politie. Daartoe houden ze toezicht op de bescherming van de rechten van burgers, de coördinatie tussen politiediensten en de doelmatigheid van politiediensten. Het Comité P zorgt voor een externe monitoring van politiekorpsen en rapporteert rechtstreeks aan het Federaal Parlement via een jaarverslag (BYRNE & PRIESTLEY, 2015). Daarnaast rapporteren ze ook door middel van activiteitenverslag en toezichtsrapporten. Het Comité P rapporteert niet over de resultaten van klachten: die worden enkel kenbaar gemaakt bij de klager en het betrokken politiekorps.

Het Comité P bestaat uit verschillende diensten, waaronder het Vast Comité P, de Dienst Enquêtes P en een klachtensectie. Het Vast Comité P is het directiecomité, bestaande uit vijf vaste leden die worden benoemd door de Kamer van Volksvertegenwoordigers voor een mandaat van zes jaar. De voorzitter is een magistraat. Het Vast Comité P is een collegiaal orgaan, wat wil zeggen dat de voorzitter geen doorslaggevende stem heeft. Het Vast Comité P benoemt ook de leden van de Dienst Enquêtes, het zogenaamde ‘onderzoeksteam’ van het Comité P, bestaande uit een afdeling gerechtelijke onderzoeken en een afdeling toezichtsonderzoeken. Zij voeren vier voorname taken uit: toezichtsonderzoeken (thematische audits), onderzoeken naar aanleiding van klachten of aangiften, strafonderzoeken naar vermeende misdaden en wanbedrijven (gevoerd op vraag en onder het exclusieve gezag van de gerechtelijke overheid) en onderzoeken in opdracht van parlementaire onderzoekscommissies (POC, bijvoorbeeld de POC terroristische aanslagen). Verder is er nog een Cel integriteit die vermoedelijke integriteitsschendingen bekijkt en wordt het Comité P bijgestaan door enkele ondersteunende diensten zoals juristen en analisten.¹³

Zoals hierboven reeds kort gesteld, neemt het Comité P een rol op in de klachtenbehandeling.¹⁴ Het gaat daarbij om klachten en aangiften betreffende de werking, het optreden, het handelen of het nalaten te handelen van de politiediensten en hun leden. Het Comité P focust op die klachten waarvan de behandeling kan bijdragen tot een betere werking van politiediensten (en dus niet bijvoorbeeld een klacht over een onvriendelijke politieman). Een klacht die wordt ingediend via de website van het Comité P gaat in eerste instantie naar de Klachtensectie, die de klacht samenvat en een voorstel van oriëntatie doet (i.e. welke onderzoeksdienst het best gepast is om de klacht te onderzoeken, zie later). Het is vervolgens aan het Vast Comité P om te beslissen of dat voorstel gevolgd wordt. Dit voorstel kan inhouden dat de klacht behandeld wordt door de Dienst Enquêtes (die doorgaans de meest zwaarwichtige klachten onderzoeken), door de Dienst Intern Toezicht van de betrokken politiedienst (die dan het onderzoek voor het Comité P voert en hierover rapporteert) of volledig autonoom door de betrokken politiedienst (waarbij het Comité P enkel het resultaat moet weten). Wanneer de klacht

---

¹² Wet van 18 juli 1991 tot regeling van het toezicht op politie- en inlichtingendiensten en op het Coördinatieorgaan voor de dreigingsanalyse, B.S. 26 juli 1991, 16.576.

¹³ Mondelinge toelichting door de voorzitter en adjunct directeur-generaal Dienst Enquêtes, Comité P, 16/11/2021.

¹⁴ Wet van 18 juli 1991 tot regeling van het toezicht op politie- en inlichtingendiensten en op het Coördinatieorgaan voor de dreigingsanalyse, B.S. 26 juli 1991, 16.576, art. 10.

strafrechtelijke feiten inhoudt, wordt de klacht overgemaakt aan het bevoegde parket en kan dit parket nadien gerechtelijke opdrachten aan de Dienst Enquêtes geven. Het Comité P sanctioneert geen politiemensen: dat is de bevoegdheid van respectievelijk de tuchtverheid of de strafrechtelijke overheid.¹⁵

De **Algemene Inspectie van de federale politie en van de lokale politie (AIG)** is een inspectie- en auditdienst die, zoals we hierboven schetsten, na de politiehervorming in 1998 werd opgericht. Hiertoe werden de inspectie van de rijkswacht en van de gerechtelijke politie bij de parketten geïntegreerd. De AIG werkt onafhankelijk van politie, staat onder het gezag van de minister van Binnenlandse Zaken en de minister van Justitie en kan op hun bevel tussenkomen. Daarnaast kan de AIG ook tussenkomen op vraag van een andere autoriteit (bv. gerechtelijke of administratieve autoriteit), op basis van een klacht of aangifte of op eigen initiatief. De AIG kan ook optreden in de tuchtrechtelijke procedure wanneer er ernstige aanwijzingen bestaan dat een onderzoek niet aan de hiërarchische autoriteit kan worden overgelaten. In art. 5 van haar oprichtingswet¹⁶ wordt gesteld dat de AIG door middel van haar activiteiten streeft naar een optimalisering van de werking van de politiediensten, waartoe ze aanbevelingen formuleert om de werking van politiediensten te verbeteren. Daartoe heeft de AIG verschillende bevoegdheden zoals het verhoren van personen, documenten en voorwerpen in beslag nemen en het vastleggen van bindende tijdslimieten met betrekking tot antwoorden.¹⁷

Aan het hoofd van de AIG staat een inspecteur-generaal. De AIG bestaat uit vier directies: Directie algemeen beleid, Directie audit en inspectie, Directie individuele onderzoeken en Directie statuten¹⁸. De Directie audit en inspectie houdt zich, zoals de naam doet vermoeden, bezig met het uitvoeren van audits (i.e. interne controles) en inspecties (bv. inzake solidariteit tussen politiezones (HyCap) en de opvolging en evaluatie van bijzondere bijstand aan politiezones), maar ook met het controleren van de kwaliteit van de politieopleiding. De Directie individuele onderzoeken voert dan weer gerechtelijke en administratieve onderzoeken uit, onder meer op basis van klachten en aangiften (AIG, 2021a).

Hoewel zowel het Comité P en de AIG -onder andere- instaan voor de behandeling van klachten, zijn er toch enkele verschillen tussen beide organen. Zo rapporteert het Comité P aan de wetgevende macht (waardoor ze volledig onafhankelijk is van de uitvoerende macht, waaronder ook de politie valt) terwijl de AIG onder de bevoegdheid van de uitvoerende macht valt. Daarnaast is het Comité P ook het toezichtsorgaan van de AIG. De AIG wordt met andere woorden, net zoals de andere politiediensten, door het Comité P gecontroleerd.

In 2011 werd een ministeriële richtlijn¹⁹ uitgevaardigd die de taakverdeling inzake de opdrachten van gerechtelijke politie tussen de AIG en de Dienst Enquêtes van het Comité P verder duidt. Deze richtlijn – die overigens niet publiek beschikbaar is – richtte zich op de taakverdeling, op basis van subsidiariteit en specialiteit (in navolging van de COL 2/2002) en bepaalt dat wanneer een strafonderzoek werd toegewezen aan een van beide actoren, het onderzoek ook volledig afgehandeld wordt door de eerder aangeduide dienst (AIG, 2013). Daarbij is ook een inhoudelijke verdeling aangegeven voor de

---

¹⁵ Mondelinge toelichting door de voorzitter en adjunct directeur-generaal Dienst Enquêtes, Comité P, 16/11/2021.

¹⁶ Wet van 15 mei 2007 op de Algemene Inspectie en houdende diverse bepalingen betreffende de rechtspositie van sommige leden van de politiediensten, *B.S.* 15 juni 2007, 32.637, art. 5.

¹⁷ Wet van 15 mei 2007 op de Algemene Inspectie en houdende diverse bepalingen betreffende de rechtspositie van sommige leden van de politiediensten, *B.S.* 15 juni 2007, 32.637, art. 8 e.v.

¹⁸ *Ibid*, art. 4.

¹⁹ Ministeriële richtlijn van 22 september 2011 van de minister van Justitie tot regeling van de taakverdeling inzake opdrachten van gerechtelijke politie betreffende misdrijven waarbij politieambtenaren betrokken zijn.

onderzoeken die prioritair door de AIG behandeld moeten worden enerzijds²⁰, en de onderzoeken die prioritair door het Comité P behandeld moeten worden anderzijds²¹ (AIG, 2013). De richtlijn regelt niet alle discussiepunten, het biedt vooral een kader waarbinnen beide organen werken.

3.2 Diensten Intern Toezicht

De **Diensten Intern Toezicht** (DIT) bevinden zich binnen de politie. Op lokaal niveau is er een DIT in iedere politiezone, onder de verantwoordelijkheid van de korpschef, op federaal niveau is er één DIT (DEVROE, 2020). De idee is dat een stevig uitgebouwde interne controlefunctie in elke politiezone kan bijdragen tot kwaliteitsverbetering op vlak van bedrijfsprocessen enerzijds en op vlak van individueel functioneren van medewerkers anderzijds. Daarbij staat het leren uit fouten en disfuncties centraal (FEDERALE POLITIERAAD, 2010). De concrete werking van de DITs is, alleszins in de literatuur, nog erg vaag. Iedere politiezone kan een eigen invulling geven aan de DIT en de manier waarop deze tewerk gaat. Dit werkt fragmentatie op vlak van toezicht nog meer in de hand.

Ondanks de onduidelijkheid over de werking van de DITs in de praktijk, is er een omzendbrief CP3²² die duidelijkheid biedt over de manier waarop klachten moeten worden behandeld door een Dienst Intern Toezicht. Deze omzendbrief beschrijft de zeven stappen van dergelijk proces, namelijk:

- 1) Ontvangst: elke klacht moet onmiddellijk na ontvangst en bevestiging door de korpschef worden geregistreerd, met vermelding van een registratienummer;
- 2) *Follow-up*: er wordt een dossier aangelegd met alle documenten die verband houden met de klacht;
- 3) Bevestiging: binnen zeven dagen na ontvangst wordt een klachtenbeheerder aangesteld, die de ontvangst aan de klager bevestigt en de stappen van het onderzoek uitlegt;
- 4) Onderzoek: wanneer er redenen zijn om aan te nemen dat een klacht zal leiden tot een tucht-, opsporings- of gerechtelijk onderzoek, wordt hetzij een tuchtprocedure, hetzij een strafrechtelijk onderzoek gestart. In alle andere gevallen wordt de betrokkene of zijn *supervisor* op de hoogte gebracht en krijgt hij de gelegenheid zijn kant van de feiten uiteen te

---

²⁰ Willekeurige aanhouding en opsluiting; misdrijven die hun oorsprong vinden in of verband houden met de toepassing van de wetten, verordeningen, bevelen, onderrichtingen en richtlijnen met betrekking tot de werking en de organisatie van de politiediensten, o.m. valsheid in geschrifte en gebruik van valse stukken, verduisteringen, diefstal van materiaal, heling, geen gevolg geven aan een bevel (inbreuk op art. 126 §3 van de Wet van 7 december 1998 op de geïntegreerde politie, gestructureerd op twee niveaus); schending van het beroepsgeheim; ongeoorloofde toegang tot informaticasystemen; zedenmisdrijven, aanranding van de eerbaarheid en aanverwante misdrijven door personeelsleden van politiediensten; feiten van belaging door personen die een sleutelfunctie vervullen binnen de politieorganisatie; drugsmisdrijven; diefstallen.

²¹ Misdrijven die een schending inhouden van de artt. 2 en 3 van het EVRM; het overlijden van een onder toezicht van een politiedienst gestelde persoon; terroristische misdrijven (artt. 137 tot 141ter Strafwetboek); omkoping (art. 246 e.v. van het Strafwetboek) wanneer deze in een georganiseerde context plaatsvond, bendevorming (artt. 322 tot 324 Strafwetboek) en deelname aan een criminele organisatie (artt. 324 bis en 324 ter Strafwetboek); misdrijven in het kader van operaties met toepassing van bijzondere opsporingsmethoden, zo o.m. onwettig af luisteren (art. 259 bis e.v. Strafwetboek); klachten ten laste van politieambtenaren uit hoofde van misdrijven die zij zouden begaan hebben bij de uitvoering van plichten waarmee zij gelast werden in het kader van strafonderzoeken die als belangrijk moeten worden beschouwd omwille van hun aard en de ernst van de tenlasteleggingen of omwille van de weerklank die zij hebben bij de publieke opinie; inbreuken op de Wet van 10 mei 2007 tot wijziging van de wet van 30 juli 1981 tot bestraffing van bepaalde door racisme of xenofobie ingegeven daden die, gelet op het repetitief karakter ervan, in het betrokken politiekorps wijzen op een meer algemene normvervalsing op dit vlak.

²² Rondzendbrief CP3 van 29 maart 2011 betreffende organisatiebeheersing in de geïntegreerde politie, gestructureerd op twee niveaus, B.S. 21 april 2011, 24.750.

zetten. In het geval van langdurige onderzoeken wordt de klager ten minste om de drie maanden op de hoogte gehouden van de stand van zaken;

5) Reactie: er wordt een eindverslag opgesteld, dat wordt toegezonden aan de korpschef;

6) Bekendmaking van het resultaat: binnen zeven dagen na de afsluiting van het onderzoek wordt de politieambtenaar en/of zijn chef in kennis gesteld van het resultaat van het onderzoek;

7) Afronding van de afhandeling: de klager wordt binnen zeven dagen na afsluiting van het onderzoek uitgebreid geïnformeerd (indien zijn klacht ongegrond is), en wordt doorverwezen naar een contactpersoon of de Algemene Inspectie/Comité P indien hij het niet eens is met het resultaat. Het resultaat van het onderzoek wordt toegezonden aan de Algemene Inspectie en aan het Comité P. Het onderzoek wordt gedurende tien jaar gearhiveerd.

Uit bovenstaande bespreking wordt wellicht duidelijk dat er **overlap** is tussen de verschillende toezichtsorganen en dat zij alle drie klachten behandelen. We verwezen eerder naar de ministeriële richtlijn²³ die de taakverdeling inzake gerechtelijk werk tussen de AIG en de Dienst Enquêtes van het Comité P duidt, maar deze richtlijn gaat niet in op de toezichtsfunctie of de klachtenbehandeling. De DITs komen in deze taakverdeling dan ook niet aan bod. Het toezicht op de politie is met andere woorden gefragmenteerd en wellicht ook verwarrend (VERHAGE, 2012). Tot op vandaag is er geen concrete bevoegdheidsverdeling tussen de verschillende organen, waardoor het moeilijk is om een gefundeerd onderscheid te maken in de taken die door deze organen worden uitgevoerd. De verschillende instanties, namelijk Comité P, AIG en DIT, hebben wel een protocol ondertekend inzake wederzijdse coördinatie en uitwisseling van informatie. Dit protocol werd in het onderzoek van DEVROE (2020) vermeld, maar is voor zover wij weten niet online beschikbaar.

3.3 Klokkenluidersregeling

In 2019²⁴ werd de toenmalige klokkenluidersregeling gewijzigd zodat ook mensen werkzaam bij de lokale politie onder die regeling vallen (LEMMENS, 2019; VAN DEN BROECK & FEYS, 2021). Recent, in januari 2022²⁵, werd deze regeling uitgebreid naar niet-operationeel personeel. Sinds 2019 is het Vast Comité van Toezicht op de politiediensten bevoegd voor de meldingen door iedereen die werkzaam is bij de politie of de AIG. De procedure bestaat uit twee stappen: een vraag tot voorafgaand advies (rechtstreeks bij het Vast Comité P of via de vertrouwenspersoon integriteit), gevolgd door een formele melding bij het Vast Comité P die de melding vervolgens zal onderzoeken. De melder geniet daarbij bescherming, zoals vertrouwelijkheid doorheen de volledige procedure en bescherming van diens identiteit. Daarnaast kan de melder gedurende drie jaar bescherming krijgen tegen nadelige

---

²³ Ministeriële richtlijn van 22 september 2011 van de minister van Justitie tot regeling van de taakverdeling inzake opdrachten van gerechtelijke politie betreffende misdrijven waarbij politieambtenaren betrokken zijn.

²⁴ Wet van 8 mei 2019 tot wijziging van de wet van 15 september 2013 betreffende de melding van een veronderstelde integriteitsschending in de federale administratieve overheden door haar personeelsleden, *B.S.* 17 juni 2019, 61.491.

²⁵ Wet van 12 december 2021 tot wijziging van de wet van 15 september 2013 betreffende de melding van een veronderstelde integriteitsschending in de federale administratieve overheden door haar personeelsleden, teneinde het Vast Comité P bevoegd te maken voor alle meldingen door personeelsleden van de geïntegreerde politie, *B.S.* 30 december 2021, 126.266.

arbeidsmaatregelen (bv. ontslag, onthouden van promotiekansen) wanneer deze de indruk heeft dat de maatregelen worden genomen als gevolg van de gemaakte melding over een veronderstelde integriteitsschending. Het is het Comité P dat in die gevallen kan beslissen om het beschermingsmechanisme in werking te stellen (LEMMENS, 2019; VAN DEN BROECK & FEYS, 2021).

4. Analyses van het functioneren van toezicht na de hervorming

Sinds de politiehervorming zijn er dus in hoofdzaak drie instanties actief met als expliciete opdracht toezicht te houden op de politie, zijnde het Comité P, de AIG en de Diensten Intern Toezicht (PONSAERS ET AL., 2011; VERHAGE & PONSAERS, 2011). In tegenstelling tot wat de naam zou kunnen doen vermoeden, werkt de AIG onafhankelijk van de politie. Met de wet van 15 mei 2007²⁶ trachtte de wetgever die onafhankelijkheid ten opzichte van de geïntegreerde politie te expliciteren (FRANÇOIS & COOLMAN, 2011). Daarnaast wordt er ook toezicht uitgeoefend door de klassieke parlementaire en overheidscontrole-instanties²⁷, het Controleorgaan op de Politie en de Informatie en het federaal parket voor wat betreft de gerechtelijke activiteiten van de federale politie (FEDERALE POLITIERAAD, 2010).

Burgers hebben de mogelijkheid om klacht in te dienen tegen politieambtenaren wanneer zij het gevoel hebben dat deze hun opdrachten niet integer of democratisch uitvoeren (FEDERALE POLITIERAAD, 2010). Voor de afhandeling van dergelijke klachten werd gekozen voor de analogie met het *lijndenken*. Dit lijndenken geeft eerst de kans aan de organisatie waar de klacht over gaat om het probleem daar op te lossen. Pas wanneer de klager ontevreden is, zouden de tweedelijns instanties in beeld komen. Dat betekent dat de klacht in de eerste plaats behandeld wordt door de politieverantwoordelijken en leidinggevend van de persoon waartegen de klacht gericht is, ook wel de eerste lijn genoemd. Onder deze eerste lijn vallen bijvoorbeeld de Diensten Intern Toezicht (FEDERALE POLITIERAAD, 2010; PONSAERS ET AL., 2011). De AIG en het Comité P situeren zich als externe controle-instanties op de tweede lijn (FRANÇOIS & COOLMAN, 2011; PONSAERS ET AL., 2011). Het lijndenken is echter nooit volledig uitgewerkt waardoor klachten in eerste instantie nog steeds op diverse plaatsen terechtkomen.

Hoewel de nieuwe invulling van de controle-instanties een belangrijke verwezenlijking was van de politiehervorming en de aanloop daarnaartoe, bleek onder andere uit het 'Evaluatierapport tien jaar politiehervorming' dat er in 2010 toch een aantal aandachtspunten waren (zie FEDERALE POLITIERAAD, 2010). Het voornaamste was ongetwijfeld de onduidelijkheid over de bevoegdheden van en de taakverdeling tussen de AIG en het Comité P. Verschillende oplossingen werden naar aanleiding van het rapport geformuleerd. Zo schoof de Federale Politieraad zelf de nood aan een kerntakendiscussie voor beide diensten naar voor. Een duidelijk structureel doch complementair afgebakend onderscheid tussen hun bevoegdheden en verantwoordelijkheidsdomeinen zou namelijk verwarring en misverstanden bij burgers maar ook in het werkveld kunnen voorkomen. Concreet stelde de Federale Politieraad voor om enkel de AIG als tweede lijn in het klachtenonderzoek te behouden en een meer coördinerende en bewakende rol voor het Comité P. In die optiek zou, behoudens een aantal uitzonderingen²⁸, de AIG in principe pas een klachtenonderzoek moeten starten wanneer de

---

²⁶ Wet van 15 mei 2007 op de Algemene Inspectie en houdende diverse bepalingen betreffende de rechtspositie van sommige leden van de politiediensten, B.S. 15 juni 2007, 32.637, art. 5, eerste lid.

²⁷ Met name de Senaat, Commissie voor Binnenlandse Zaken en Administratieve Aangelegenheden (FEDERALE POLITIERAAD, 2010).

²⁸ Deze uitzonderingen worden bepaald aan de hand van volgende criteria: "de aard en de ernst van de feiten, de hoedanigheid van de betrokken politieambtenaar, de aard van de politiedienst, een schriftelijk en gemotiveerd verzoek van

afhandeling op de eerste lijn ontoereikend is, bijvoorbeeld omdat de betrokken politiedienst inadequaat reageert of wanneer het resultaat niet afdoende is voor klager. Het Comité P zou zich dan eerder moeten richten op de opvolging en controle van het klachtenbeheer en het klachtenonderzoek door de politie en de AIG. Met andere woorden, het Comité P zou moeten fungeren als toezichtsorgaan voor de kwaliteitsvolle afhandeling van klachten door zowel de eerste als tweede lijn, in plaats van zelf klachtenonderzoeken uit te voeren, of dit alleszins te beperken tot zeer uitzonderlijke gevallen. Op die manier zou zij ten volle haar beleidsaanbevelende rol kunnen uitvoeren en een echte externe controle-instantie zijn die bijdraagt aan de verbetering van de politiewerking. Verder drong de Federale Politieraad ook aan op het uitwerken van een gedrags- en werkingscode voor de controle- en inspectiediensten (FEDERALE POLITIERAAD, 2010).

DE RUYVER (2010) ging nog verder en benadrukte de nood aan een duidelijk kader dat de relatie tussen de interne en externe controlediensten moest afbakenen. Daarnaast wierp hij zelfs de vraag op in welke mate er nood is aan twee externe controlediensten, aangezien dit onvermijdelijk leidt tot overlappende bevoegdheden en contraproductieve concurrentie. Hij pleitte daarom voor een hervorming van de externe controlediensten in de vorm van een fusie of een verregaande afstemming tussen de AIG en het Comité P.

Niet alleen over de rol van de externe controleorganen werd er de afgelopen jaren gereflecteerd, maar ook over die van de Diensten Intern Toezicht. Zo koos de wetgever met de rondzendbrief CP3 van 29 maart 2011²⁹ duidelijk voor een concept van organisatiebeheersing met aandacht voor klachtenafhandeling doch met een nadrukkelijker klemtoon op een meer proactieve en rechtstreekse aansturing. Daar waar in de eerdere rondzendbrief van 6 juli 1994 (POL 48)³⁰ de nadruk lag op controle. Dat laatste leidde er in de praktijk toe dat problemen op het vlak van administratieve, tuchtrechtelijke en strafrechtelijke onderzoeken vroeger hoofdzakelijk werden behandeld op een reactieve en/of repressieve wijze. De Dienst Intern Toezicht was als het ware een instrument van de korpschef om toezicht uit te oefenen binnen zijn korps en een manier waarop deze geïnformeerd kon blijven. Met de CP3 kwam er daarentegen meer nadruk te liggen op de lijn- en individuele verantwoordelijkheid, wat betekent dat elke medewerker en lijnverantwoordelijke wordt geacht toezicht te houden (VERHAGE & PONSAERS, 2011).

Verder dient er ook gewezen te worden op een aspect dat al meerdere keren in vraag gesteld werd, met name de objectiviteit en onafhankelijkheid van de controle-instanties. Het feit dat politieambtenaren werkzaam zijn binnen deze toezichtsorganen kan, zo stellen een aantal organisaties (BERKMOES, 2014), de neutraliteit in het gedrang brengen. Deze kritiek werd bijvoorbeeld al geuit door nationale instanties zoals het Centrum voor Gelijke Kansen (het huidige Unia) in 2013, *La Ligue des Droits Humain* in 2017, Myria (het Federaal Migratiecentrum) in 2018 en het *Centre Permanent pour la Citoyenneté et la Participation* in 2020 (AIG, 2021b). Daarnaast werd dit punt ook al meerdere keren onder de aandacht gebracht door verschillende instanties binnen de Verenigde Naties, onder meer in 2009, in 2010 en 2016 (AIG, 2021b).

---

de persoon die de klacht indient of de uitdrukkelijke opdracht van een gerechtelijke overheid" (FEDERALE POLITIERAAD, 2010, p.45).

²⁹ Rondzendbrief CP3 van 29 maart 2011 betreffende organisatiebeheersing in de geïntegreerde politie, gestructureerd op twee niveaus, B.S. 21 april 2011, 24.750.

³⁰ Omzendbrief POL 48 van 6 juli 1994 betreffende de inrichting van een dienst "Intern Toezicht" bij de korpsen van gemeentepolitie, B.S. 7 juli 1994, 18.094.

Deze kritiek was telkens specifiek gericht op het Comité P of het AIG maar ook voor DITs kan die vraag doorgetrokken worden aangezien zij effectief zijn ingebed in de politieorganisatie. Desondanks biedt deze inbedding een aantal mogelijkheden die bij extern toezicht niet meer aan de orde zijn, zoals bijvoorbeeld het opnemen van verantwoordelijkheid door de eigen organisatie. De geschiedenis heeft ook geleerd dat deze DITs zeker waardevolle bijdragen hebben geleverd aan de democratische controle op de politie – denk bijvoorbeeld aan de zaak Mega Toby en Sproetje (zie bijvoorbeeld EECKHAUT, 2020), die door de Antwerpse DIT werd onderzocht en uiteindelijk leidde tot de veroordeling van de betrokkenen.

Het Antifolteringscomité (CAT) stelde in haar advies in 2013 voor dat toezichtsorganen idealiter worden samengesteld uit externe experts die van buiten de politie gerekruteerd zouden moeten worden (BERKMOES, 2014). De oplossing is echter niet zo eenvoudig. Zowel het Comité P als de AIG gaven al aan dat de aanwezigheid van politieambtenaren in hun diensten niet noodzakelijkerwijs een probleem vormt voor hun onafhankelijkheid en neutraliteit. Meer nog, zij stellen dat dit net een belangrijke meerwaarde vormt en achten dit noodzakelijk om de onderzoeken goed uit te voeren (AIG, 2021b; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE POLITIEDIENSTEN, 2004). Deze personen beschikken namelijk over de expertise wat betreft het politiewerk zelf, wat onderhevig is aan allerlei factoren zoals de toenemende digitalisering en internationalisering van criminaliteit, toenemende complexe wetgeving en sociale diversiteit, enzovoort (AIG, 2021b). Daarnaast zorgt hun terreinervaring ervoor dat zij vertrouwd zijn met de principes van het Wetboek Strafvordering en in het bijzonder met de ondervragings- en andere onderzoekstechnieken die nodig zijn om het onderzoek uit te voeren. Bij het Comité P zijn er bovendien naast politieambtenaren ook statutairen werkzaam, dewelke een theoretisch tegengewicht bieden. Tot slot wees Comité P er ook al op dat er steeds wordt gewaakt over het feit dat enquêteurs geen band hebben met de betrokken dienst teneinde de neutraliteit te waarborgen (VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE POLITIEDIENSTEN, 2004).

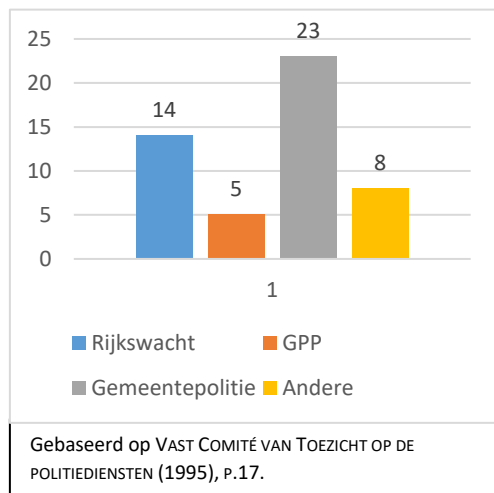
5. Evolutie klachtenbehandeling

In dit deel van het artikel willen we kort een overzicht geven van de evolutie van de klachten over politie. We beperken ons tot de klachten waarover gerapporteerd wordt in de jaarverslagen van het Comité P en de AIG. We laten dus de toezichtsonderzoeken en strafonderzoeken hier buiten beschouwing. We geven de lezer wel mee dat de toezichtsonderzoeken die het Comité P uitvoerde gericht zijn op problematieken die meer van structurele aard zijn (en dus het niveau van een enkele klacht overstijgen en zich richten op de specifieke opdrachten van het Comité P, met name *“de naleving en/of actieve promotie van de mensenrechten, de doelmatigheid, de doeltreffendheid en de coördinatie binnen de politiediensten”* (VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE POLITIEDIENSTEN, 2018, p.93). Deze behandelden zeer uiteenlopende thema's en zijn integraal terug te vinden op de website van het Comité P. Hoewel de insteek van een toezichtsonderzoek (evenals auditopdrachten) anders is dan de behandeling van individuele klachten, bepalen klachten mede naar welke thema's toezichtsonderzoeken worden ingesteld. Klachten kunnen immers ook vermoedens van structurele tekortkomingen opwerpen. Toezichtsonderzoeken spelen daarnaast in op actuele – vaak gemediatiseerde – problematieken zoals de zaak Chovanec en de COVID-19-pandemie. Wat dit laatste betreft, constateert het VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE POLITIEDIENSTEN (2021a) enkele pijnpunten (zoals de interpretatie van de regelgeving) die een invloed hebben op de werking van de politie. Door de publicatie van het toezichtsonderzoek worden deze

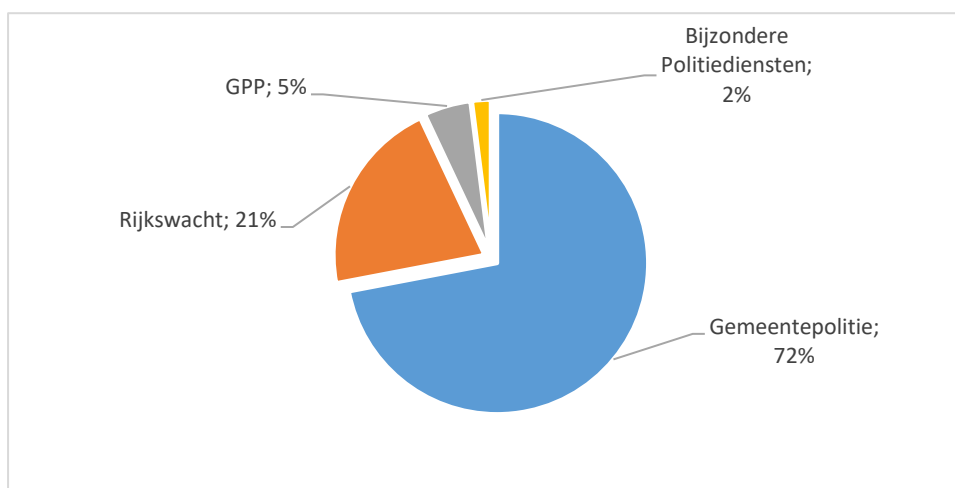
pijnpunten ook aan het Parlement en de bevoegde ministers duidelijk gemaakt. We gaan er dan ook vanuit dat dergelijke onderzoeken eveneens een belangrijke rol spelen in het toezicht op de politie, maar laten deze voor dit artikel buiten beschouwing.

5.1 Klachtendossiers bij het Comité P

Het eerste jaarverslag van het Comité P vermeldt dat men formeel gezien pas klachten kon behandelen vanaf mei 1994. Het jaarverslag bespreekt dan ook de klachten van mei tot en met eind juli 1994. Hier was sprake van negentien klachten (VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE POLITIEDIENSTEN, 1995). In sommige gevallen hebben klachten betrekking op meer dan één politiedienst. Dit leidt tot het volgende beeld:

Een jaar later rapporteert het Comité P over het eerste volledige werkingsjaar. Daaruit wordt duidelijk dat het totaal aantal klachten een behoorlijke stijging heeft gekend, met name naar 197 klachten. Het merendeel van de klachten (67%) wordt zonder gevolg geklasseerd (onmiddellijk of na onderzoek). 4% gaf aanleiding tot een toezichtsonderzoek, 3% is overgemaakt aan de tuchtoverheid. De meeste klachten handelen over de gemeentepolitie. Inhoudelijk is het grootste aantal klachten verbonden aan 'slagen en verwondingen', vervolgens 'willekeur', 'willekeurige vrijheidsberoving' en 'valsheid in geschriften' (VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE POLITIEDIENSTEN, 1996).

In 1999 doet het Comité P verslag van het werkingsjaar juli 1998- juni 1999 (VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE POLITIEDIENSTEN, 2000). In dit jaar kwamen 504 klachten binnen, waarvan 284 zonder gevolg werden geklasseerd. Hiervan gingen 321 klachten over de gemeentepolitie, 134 over de rijkswacht, en 25 over de gerechtelijke politie bij de politie (43 over de bijzondere politiediensten) (VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE POLITIEDIENSTEN, 2000, p.28). Inhoudelijk zien we de meeste klachten over wetsovertredingen (bv. gebruik van geweld), maar ook deontologische problemen (neutraliteit, attitude, ...).

4.1.De verdeling van klachten en aangiften per hoofdgroep

Gedrag dat in strijd wordt geacht met wettelijke voorschriften	471
Gedrag dat in strijd wordt geacht met de deontologie	336
Klachten in verband met de politieorganisatie	91
Andere klachten	36
TOTAAL	934(*)

(*) Sommige dossiers omvatten meerdere inbreuken

Het laatste rapport voor de hervorming (2000)³¹ maakt melding van een exponentiële toename van het aantal binnengekomen klachten, enerzijds wellicht als gevolg van toegenomen naamsbekendheid en de grote druk op legitimiteit van politie, zo stelt het Comité P, anderzijds ook vanwege de komende integratie van politiediensten waardoor politiediensten minder geneigd zijn klachten te acteren over andere politiediensten en daardoor sneller doorverwijzen naar het Comité P (VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE POLITIEDIENSTEN, 2001).

Bron: VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE POLITIEDIENSTEN (2000), p.30.

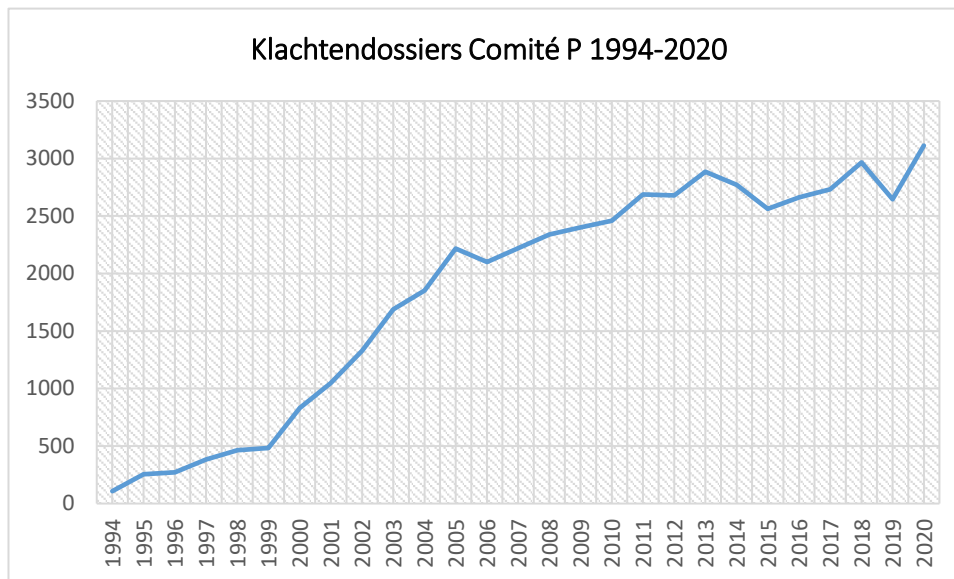
Na de hervorming, in het jaarverslag van 2001, maakt het Comité P melding van 1047 klachten. Dit is een aanzienlijke stijging ten opzichte van de jaren ervoor (met name 832 in 2000 en 484 in 1999). In het jaarverslag wordt deze stijging gekaderd door te verwijzen naar enerzijds een nieuwe werkmethode (waarbij ook klachten die tot gerechtelijke dossiers leidden, meegeteld worden in de klachtenregistratie) en anderzijds naar de hervorming die op dat moment gaande is en waarbij men vermeldt dat het moeilijk is om op dat moment conclusies te trekken *“rekening houdende met het aan gang zijnde veranderingsproces”* (VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE POLITIEDIENSTEN, 2002, p.178). De stijging zet in 2002 verder door, en wordt in het jaarverslag over 2002 dan ook opnieuw aangehaald. De verklaring ligt volgens het Comité P in verschillende gebieden: meer ontevredenheid bij de burger, meer bewustwording bij de burger, een kloof tussen verwachtingen van de burger en de praktijk van politie, de nog niet bij alle burgers bekende politiehervorming en bijhorende wijzigingen, de meer precieze registratie van klachten. Gezien deze stijging en gezien het belang van vertrouwen van de burger, benadrukt het jaarverslag nogmaals het belang van het uitbouwen van een kwaliteitsvol intern toezicht bij de korpsen (VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE POLITIEDIENSTEN, 2003).

Wanneer we de evolutie van de klachten die bij het Comité P worden ingediend op een langere tijdslijn, met name van 1994 tot 2020 bekijken, zien we vooral een gestage stijging. Daar komt nog bij dat men in 2011 de registratiemethode van de klachten heeft aangepast, door klachten die samenhangen te registreren (en dus samen te tellen) in eenzelfde dossier (VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE POLITIEDIENSTEN, 2012). Daardoor geven de cijfers dus vanaf dat jaar eigenlijk een lager aantal klachten weer dan effectief werden ingediend. Kortom, ondanks deze nieuwe registratiemethode, zien we nog altijd een

³¹ Vanaf dit rapport rapporteert men over volledige kalenderjaren, dus het gaat hier om de cijfers voor januari – december 2000.

stijging van het aantal klachten. In 2019 toont de grafiek plots een daling; deze is te verklaren door een filter op de website bij het indienen van klachten (VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE POLITIEDIENSTEN, 2020B). Door het stellen van een aantal vragen weet de klager of hij aan het juiste adres is. Daardoor is het aantal klachten waarvoor het Comité P zich onbevoegd moest verklaren gedaald.

In 2020 zien we echter opnieuw een stijging van de klachten. Deze stijging wordt in het laatste jaarverslag verklaard door de pandemie en de handhaving van de maatregelen in dat verband – een deel van de klachten die ingediend werden trekken de handhaving van de maatregelen in twijfel (VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE POLITIEDIENSTEN, 2021B).

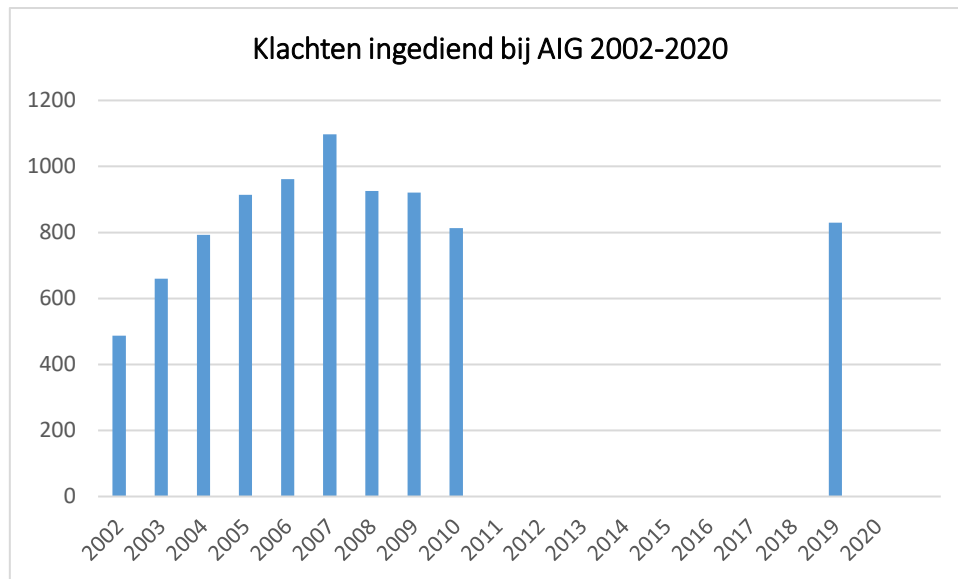

Bron: Jaarverslagen van het Comité P van 1994-2020 (VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE POLITIEDIENSTEN, 1995 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020B, 2021B), eigen analyse

Duidelijk is dat de burger steeds meer zijn weg vindt naar het Comité P voor het indienen van klachten. Het Comité P behandelt echter niet al deze klachten zelf. Een deel ervan (in 2019 25%, in 2020 was dit 23%; VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE POLITIEDIENSTEN, 2021B) wordt doorverwezen naar de betreffende politiedienst voor verdere afhandeling. Een ander deel wordt naar de Dienst Intern Toezicht van een politiedienst doorgestuurd (in 2019 22%, in 2020 22%), en ongeveer 7% (in 2019, in 2020 8,5%) wordt aan de Dienst Enquêtes P toevertrouwd. Zo'n 13% wordt aan een gerechtelijke overheid overgemaakt en in 2019 werd bijna 8% aan een hiërarchische of tuchtoverheid overgemaakt (VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE POLITIEDIENSTEN, 2021B).

5.2 Klachtendossiers bij de AIG

Wat de Algemene Inspectie betreft, is het maken van een vergelijkbare oefening minder eenvoudig. Niet in elk jaarverslag komen immers de ingediende klachten afzonderlijk aan bod, en niet van elk jaar is een jaarverslag beschikbaar op de website. De publiek beschikbare gegevens geven het volgende fragmentarische beeld, waarbij we voor de jaren 2011-2018 en 2020 geen afzonderlijke gegevens konden terugvinden.

Bron: Jaarverslagen van de AIG van 2002-2020 (AIG, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2013, 2019, 2020, 2021A), eigen analyse

Hoewel de grafiek maar een zeer fragmentarisch beeld geeft, herkennen we hier niet de doorlopende stijgende lijn die de klachtenbehandeling van het Comité P wel liet zien. Dit kan duiden op een minder grote naam bekendheid of een andere profilering van de AIG, maar dat zal verder onderzoek moeten uitwijzen.

6. Vijf principes voor het effectief onderzoeken van klachten tegen politie

We schetsten hierboven reeds dat de organisatie van het politietoezicht in België een aantal vragen oproept, onder meer door de betrokkenheid van politieambtenaren in dit toezicht. In wat volgt toetsen we de huidige organisatie van het toezicht af aan vijf principes voor het effectief onderzoeken van klachten tegen de politie die werden ontwikkeld door het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) (zie BYRNE & PRIESTLEY, 2015, p.5).

In eerste instantie dient het toezicht op een *onafhankelijke* manier te worden georganiseerd. Er mogen met andere woorden geen institutionele noch hiërarchische banden zijn tussen de onderzoekers en de persoon die het voorwerp uitmaakt van de klacht. Dit is het geval voor het Comité P en de AIG, maar vanzelfsprekend niet voor wat betreft de DITs. De DIT, die zich op lokaal niveau intern een politiezone bevindt, wordt doorgaans geleid door één van de commissarissen betrokken in de zone, die door middel van zijn/haar functie wel een hiërarchisch overste is van de (hoofd)inspecteurs en agenten van politie waartegen klachten kunnen worden ingediend. De betrokkenheid van de organisatie zelf is overigens wel in lijn met het klachtendenken, dat eerst aan de betrokken dienst of organisatie zelf de mogelijkheid wil bieden om de klacht te behandelen en de band met de klager (indien mogelijk en nodig) te herstellen (VANDE WALLE ET AL., 2012). In de benchmarkoefening die het Comité P in 2020 deed, kwam ook naar voor dat dit principe belangrijk is, maar ondergeschikt is aan de kwaliteit van de klachtenbehandeling (VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE POLITIEDIENSTEN, 2020A). Het Comité P valt overigens onder de wettelijke macht, waardoor deze als volledig onafhankelijk gezien kan worden. De AIG valt onder de uitvoerende macht, wat mogelijk vragen kan doen rijzen over de onafhankelijkheid ten aanzien van die uitvoerende macht.

In tweede instantie dient de behandeling van de klachten *adequaat* te gebeuren. Dit wil zeggen dat het onderzoek moet nagaan of het gedrag onrechtmatig was en om de politieambtenaren die erbij betrokken waren te identificeren en te straffen. De adequaatheid van de klachtenbehandeling is op basis van de jaarverslagen moeilijk in te schatten. Hier is de mening van de klager wellicht ook belangrijk. We kunnen dit principe dan ook zeer moeilijk extern toetsen.

In derde instantie wordt verwezen naar *stiptheid*, waarmee wordt bedoeld dat het onderzoek prompt en snel dient te gebeuren met het oog op het behouden van het vertrouwen in de rechtsstaat. Op basis van de jaarverslagen krijgen we echter geen zicht op doorlooptijden van dossiers.

In vierde instantie wijst het EHRM op het principe van *publieke controle*, waarbij de procedures en beslissingsprocessen open en transparant gecommuniceerd worden met het oog op het afleggen van verantwoording. Wat dit betreft verwijzen we opnieuw naar de jaarverslagen die het Comité P en de AIG publiceren over hun werkzaamheden. We merken daarbij echter op dat de jaarverslagen niet altijd alle informatie bevatten, waardoor transparantie onder druk komt. Daarnaast publiceren de toezichtsorganen ook toezichtsrapporten die grotendeels publiek toegankelijk zijn, maar niet alle toezichtsonderzoeken kunnen volledig publiek worden gemaakt (zie bijvoorbeeld het VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE POLITIEDIENSTEN, 2021B, P.2). In de beschikbare jaarverslagen wordt de behandeling van klachten gekaderd (type klachten, resultaat van het onderzoek), wat een eerste vorm van transparantie biedt in de werking van het Comité P en de AIG. Er ontbreken evenwel heel wat jaarverslagen (en dus gegevens) voor de AIG, of specifieke deelinformatie wordt niet opgenomen (bv. de klachten behandeld door de AIG zelf). De DITs daarentegen publiceren in het geheel niet (publiekelijk) over de door hen behandelde klachten en het resultaat ervan. Hoewel het Comité P wel zicht heeft op (het merendeel van deze) klachten – aangezien de DITs het Comité P op de hoogte dienen te brengen van ontvangen klachten – worden deze ook niet opgenomen in de rapportage van het Comité P. We missen met andere woorden een deel van de puzzel. Dat is dan nog zonder rekening te houden met klachten over politie die bij andere instanties (bijvoorbeeld ombudsdiensten, stadsdiensten, etc.) terechtkomen. Deze gegevens zijn alleszins niet publiek toegankelijk.

Tot slot wordt door het EHRM verwezen naar de *betrokkenheid van slachtoffers*, namelijk dat de klager zou moeten worden betrokken bij de afhandeling van de klacht om diens legitieme belangen te beschermen. Dit kan bijvoorbeeld door de klager te verhoren/te woord te staan over zijn/haar ervaringen met betrekking tot de klacht. Als slachtoffer hebben personen het recht om te worden gehoord, dus ook in de klachtenprocedures van AIG en Comité P. Een klager kan ook alle nodige informatie (bijvoorbeeld beeldmateriaal) of getuigen aanreiken.

Het EHRM verwijst aanvullend nog naar het grote belang van een *eerlijke procedure* voor de individuele politieman of -vrouw die wordt beschuldigd van het onwettige gedrag. Dit kadert het EHRM in de grote impact die een dergelijke beschuldiging kan hebben en het feit dat klachtenmechanismen ook misbruikt kunnen worden door het publiek om politiemensen schade toe te brengen. Daarom moeten zij een eerlijk proces krijgen, met alle garanties die daar bij horen.³² Dit is in de huidige

---

³² We wijzen hierbij graag op het onderscheid tussen klachten die betrekking hebben op strafrechtelijke feiten of kunnen leiden tot een tuchtsanctie en andere, ‘gewone’ klachten. Bij die laatste ligt de finaliteit immers niet in het zoeken naar fouten van de individuele politieambtenaar maar in het formuleren van aanbevelingen die tot doel hebben om de werking van het korps te verbeteren. Die besluitvorming gebeurt in algemene bewoordingen richting de klager en de besluiten worden niet publiek gemaakt. Hierdoor zou de eventuele schade voor de individuele politieambtenaar relatief beperkt moeten blijven. Bij klachten ingevolge strafrechtelijke feiten gelden de regels van het strafprocesrecht, voor tuchtprocedures zijn andere mechanismen voorzien. Er is dus een wezenlijk verschil in finaliteit tussen de verschillende soorten klachten.

klachtensystemen moeilijk na te gaan. Wel hebben politiemensen volgens art. 52 van de WPA³³ recht op juridische bijstand of bijstand van een advocaat die wordt betaald door de staat wanneer deze ingeschakeld moet worden voor zaken die inherent zijn aan de uitoefening van de job. Dit geldt ook wanneer men vervolgd wordt in dergelijke zaken of wanneer men slachtoffer werd. De vraag is in hoeverre de bescherming en ondersteuning die men vandaag geniet, toereikend is.

Wanneer we de huidige klachtenbehandeling toetsen aan deze principes van het EHRM moeten we in een aantal gevallen het antwoord schuldig blijven. Dat op zich is een problematische vaststelling; we kunnen immers een aantal elementen van kwaliteitsvolle klachtenbehandeling niet aftoetsen.

7. Tot slot

Wanneer we het landschap van het toezicht op politie overschouwen zien we dat de toezichthouders die aangeduid werden bij de hervorming, nog altijd aanwezig zijn vandaag. Dat duidt op stabiliteit. De vraag is echter in welke mate de doelstellingen die men na de hervorming formuleerde, namelijk het verhogen van de *accountability*, meer transparantie en een betere dienstverlening naar en relatie met de burger, vandaag ook geëvalueerd kunnen worden.

We deden reeds een poging tot eerste verkenning hiervan in dit artikel door in te gaan op de evolutie van de klachten die werden ingediend. Los van het feit dat we hier werken met beperkt zicht, gezien we enerzijds geen zicht hebben op de klachten bij de Diensten Intern Toezicht en anderzijds niet alle informatie (online of toegankelijk) terugvinden, garandeert het in kaart brengen van klachten geenszins een volledig zicht op de werking van een toezichtsapparaat. Daarvoor hebben we immers ook andere informatie nodig, ook van de burgers zelf. Gezien de instrumenten daarvoor vandaag grotendeels ontbreken is deze evaluatie moeilijk. Er is immers geen systematische bevraging van burgers over de tevredenheid over de controle op politie. De Veiligheidsmonitor laat een dergelijke gedetailleerde evaluatie vandaag niet toe (STALS & VANDE WALLE, 2020), hoewel er wel een aantal algemene lijnen uit opgemaakt kunnen worden. Zo was in 1997 zo'n 47% van de respondenten (zeer) tevreden over politie³⁴ (Federale politie, 1998), waar dat in 2018 64% van de respondenten is (FEDERALE POLITIE, 2019) - specifiek wanneer het gaat om de houding en het gedrag/het optreden van de politie is er evenwel geen positieve lijn, namelijk 68% (zeer) tevreden in 2018 tegenover 71% in 1997. Evenwel gaat de Veiligheidsmonitor enkel in op de lokale politie en bevraagt men de burger in vrij algemene zin waardoor we moeilijk conclusies kunnen trekken over het toezicht.

We denken dan ook dat het dringend tijd is geworden om na te gaan hoe we de evaluatie van de werking van het toezicht beter kunnen uitvoeren en daar vervolgens concrete stappen in te zetten. We pleiten in eerste instantie al voor meer transparantie inzake klachtenbehandeling, maar we moeten hierbij ook denken aan het opnemen van vragen over toezicht in bevolkingsbevestigingen als de Veiligheidsmonitor of het opzetten van systematisch (kwalitatief) terugkerend onderzoek naar dit thema. Daarnaast zou ook het systematisch opvolgen van de impact van de toezichtsonderzoeken een bijdrage kunnen leveren aan de kwaliteit van het toezicht. We merken in de jaarverslagen dat de klachtenbehandeling veel van de capaciteit van toezichthouders opslorpt (al dan niet ten nadele van de meer structurele audits of toezichtsonderzoeken). Het is niet direct duidelijk waar dit aan te wijten

---

³³ Wet van 5 augustus 1992 op het politieambt, B.S. 22 december 1992, 27.124.

³⁴ Hierbij gaat het om 'globale tevredenheid' over de politiediensten.

is, naast de grote aantallen die misschien dwingen tot het prioriteren van de behandeling van klachten. Ook wij focusten in dit artikel op de klachtenbehandeling, maar ook de toezichtsonderzoeken bieden natuurlijk inzicht in de werking van politie en het toezicht daarop. Het zou dan ook zeker interessant zijn om in toekomstig onderzoek de impact van deze toezichtsonderzoeken in kaart te brengen. Ook voor de toezichtshouders zelf is evenwel het opvolgen van de impact van hun eigen aanbevelingen en het structureel nagaan van de gevolgen ervan, onder andere in jaarverslagen, van groot belang.

We zien dat er meerdere klachtenbehandelaars zijn voor klachten over politie, en dat nog naast het bredere aanbod van klachtendiensten en ombudsdiensten. Op zich hoeft de aanwezigheid van meerdere diensten geen probleem te zijn. Integendeel, sommigen stellen zelfs dat de aanwezigheid van meerdere klachtenbehandelaars juist een voordeel is, het zou immers een bijdrage kunnen leveren aan neutraliteit en objectiviteit wanneer er meerdere actoren betrokken zijn bij toezicht. De benchmarkoefening van het VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE POLITIEDIENSTEN (2020A, P.12) vermeldt daarover het volgende: *“toezicht vanuit de uitvoerende of de rechterlijke macht [is] niet evident [...] omdat deze overheden vaak en soms intens en in moeilijke omstandigheden nauw moeten samenwerken met politie. De neutraliteit en onafhankelijkheid van het toezicht zouden hieronder kunnen lijden. Mede daarom wordt toezicht op politie idealiter, en in een democratie de facto, niet door één, maar door diverse actoren uitgevoerd”*. Met andere woorden, het is belangrijk om evenwichten in te bouwen en daarmee ook garanties te bieden voor een neutrale behandeling van klachten. De vraag is of dat met de huidige versnippering ook gewaarborgd is.

Anderzijds kan deze versnippering negatieve gevolgen hebben naar de burger toe. Zo is er het probleem van de overlappende taken, met bijhorende onduidelijkheden. Dit kan leiden tot verwarring bij burgers en *professionals*. Hoewel deze onduidelijkheden mogelijk intern uitgeklaard zijn aan de hand van een verdeelsleutel van klachten, voor de burger is het amalgaam aan klachtenbehandelaars nog altijd niet even eenvoudig te begrijpen.

Een ander gevolg van deze versnippering is dat ook ons zicht op de klachten en de inhoud ervan sterk gefragmenteerd is. De klachtenbehandelaars die publiceren over de behandelde klachten geven ons dan ook maar een deel van het plaatje. Idealiter zou de informatie vanuit de DITs ook consistent doorstromen naar het Comité P via een gesystematiseerd systeem en transparant opgenomen worden in de jaarverslagen – eventueel zelfs in een afzonderlijk verslag waarin een analyse wordt gemaakt van de klachten die bij de DITs worden aangemeld of die worden doorgestuurd via het Comité P en autonoom door de DITs worden afgehandeld. Daarnaast zouden rapportages van AIG en Comité P ook inhoudelijk en qua definities beter op elkaar kunnen worden afgestemd zodat gemakkelijker een integraal zicht op het functioneren van politie verkregen kan worden. Dan zou wellicht ook duidelijker worden waarom de evolutie van de klachtenbehandeling door beide toezichtsorganen zo verschillend is: een gestage groei van klachten bij het Comité P, waar de AIG eerder een stabiel aantal klachten lijkt te ontvangen. Nu kunnen we enkel veronderstellen dat de naamsbekendheid van het Comité P hier een rol in speelt. Daarnaast zou ook de onafhankelijke positie van het Comité P hier een invloed op kunnen hebben doordat zij, in tegenstelling tot de AIG, als toezichtsinstantie niet afhangen van de uitvoerende macht.

Het krijgen van zicht op de evolutie van klachten is niet eenvoudig, ondanks de inspanningen die iedereen ongetwijfeld doet. Dit heeft natuurlijk impact op de mate van *accountability* die de toezichtsorganen kunnen verschaffen, we startten dit artikel immers met de verwijzing naar de UNODC, die betrouwbare statistieken over het functioneren van politie en de aanwezigheid van

heldere procedures om functioneren bij te sturen als belangrijke elementen van *accountability* van politiewerk noemt.

Helaas blijft momenteel toch een aanzienlijk deel van de klachtenbehandeling verstopt in een *black box* waar we maar moeilijk zicht op krijgen. En het is juist transparantie en openheid die klachtenbehandeling haar doel en kwaliteitsstempel geeft. Hoe kunnen we anders bouwen aan vertrouwen?

Referenties

- Aguja, M. J., & Born, H. (2017). Who is policing the police? – The role of parliament in police governance in Asia and Europe. *Sicherheit und Frieden (S+F)/Security and Peace*, 35(2), 72-78.
- AIG (2003). *Jaarverslag: Jaar 2002*. <https://www.aigpol.be/sites/aigpol/files/downloads/2002-AIG%20Activiteitenverslag.pdf>
- AIG (2004). *Jaarverslag: Jaar 2003*. <https://www.aigpol.be/sites/aigpol/files/downloads/2003-AIG%20Activiteitenverslag.pdf>
- AIG (2005). *Jaarverslag: Jaar 2004*. <https://www.aigpol.be/sites/aigpol/files/downloads/2004-AIG%20Activiteitenverslag.pdf>
- AIG (2006). *Jaarverslag 2005*. <https://www.aigpol.be/aigpol/sites/aigpol/files/downloads/2005-AIG%20Activiteitenverslag.pdf>
- AIG (2007). *Jaarverslag 2006*. <https://www.aigpol.be/aigpol/sites/aigpol/files/downloads/2006-AIG%20Activiteitenverslag.pdf>
- AIG (2008). *Jaarverslag 2007*. <https://www.aigpol.be/aigpol/sites/aigpol/files/downloads/2007-AIG%20Activiteitenverslag.pdf>
- AIG (2009). *Jaarverslag 2008*. <https://www.aigpol.be/aigpol/sites/aigpol/files/downloads/2008-AIG%20Activiteitenverslag.pdf>
- AIG (2010). *Jaarverslag 2009*. <https://www.aigpol.be/aigpol/sites/aigpol/files/downloads/2009-AIG%20Activiteitenverslag.pdf>
- AIG (2011). *Jaarverslag 2010*. <https://www.aigpol.be/aigpol/sites/aigpol/files/downloads/2010-AIG%20Activiteitenverslag.pdf>
- AIG (2013). *Jaarverslag voor de werkingsjaren 2011 en 2012*. <https://www.aigpol.be/aigpol/sites/aigpol/files/downloads/2012-AIG%20Activiteitenverslag%202011-2012.pdf>
- AIG (2019). *Activiteitenverslag 2018*. <https://www.aigpol.be/aigpol/sites/aigpol/files/downloads/2018-AIG%20Activiteitenverslag.pdf>
- AIG (2020). *Activiteitenverslag 2019*. <https://www.aigpol.be/aigpol/sites/aigpol/files/downloads/2019-AIG%20Activiteitenverslag-Web.pdf>

- AIG (2021a). *Activiteitenverslag 2020*. https://www.aigpol.be/sites/aigpol/files/downloads/AIG-Activiteitenverslag2020_NLweb.pdf
- AIG (2021b). "Zijn alle flikken onbekwaam?" *De aanpak van integriteit binnen de Belgische politie* (visiedocument 3). <https://www.aigpol.be/sites/aigpol/files/downloads/visiedocument%203%20AIG%20zijn%20alle%20flikken%20onbekwaam.pdf>
- Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers (1990). *Parlementair onderzoek naar de wijze waarop de bestrijding van het banditisme en het terrorisme georganiseerd wordt*. <https://www.dekamer.be/digidoc/DPS/K2044/K20442499/K20442499.pdf>
- Belgische Senaat (1997). *Evaluatie van de politiediensten*. <https://www.senate.be/www/?MIval=publications/viewPub&COLL=S&PUID=16777619&TID=16779320&POS=1&LANG=nl>
- Berkmoes, H. (2014). Accountability en controle in België, inzicht tot uitzicht. *Cahiers Politiestudies*, 32(3), 105-124.
- Byrne, J., & Priestley, W. (2015). *Police oversight mechanisms in the Council of Europe member states*. Council of Europe.
- Controleorgaan op de Politie Informatie (2022). *Controleorgaan op de Politie Informatie*. <https://www.controleorgaan.be/nl/>
- De Ruyver, B. (2010). Tien jaar politiehervorming: een proeve tot evaluatie van de evaluatie. In W. Bruggeman, E. Devroe & M. Easton (Eds.), *Evaluatie van 10 jaar politiehervorming: Terugkijken in het verleden en vooruitkijken in de toekomst* (pp. 115–129). Maklu.
- Devroe, E. (2020). Toezicht op de politie in België en Nederland. *Cahiers Politiestudies*, 55(2), 23-48.
- Easton, M., Vincent, J., & Dormaels, A. (2017). Belgium. In M. J. Aguja & H. Born (Eds.), *The role of parliament in police governance: Lessons learned from Asia and Europe* (pp. 99-119). DCAF.
- Eeckhaut, M., (2020, 19 mei). Sproetje en Mega Toby weten nergens van. *De Standaard*. https://www.standaard.be/cnt/dmf20200518_04964691?&articlehash=roYJVfFdJP9SBPQJekgx7P9BSfPh7P%2Fzi8UWFgIJB0bvH0rZvnrNBssIJBw8LJ%2FmFNO00Fz1vH%2B1ViZQhrmefaB6Rjd%2Fv0QvM%2B%2ByR%2FiKBszhn57NtsDUGvVu30W7%2Fb3QU6WxpMli%2BSu5yPnNb13EfVQD7X6KkLMUkpQONVr2yEjhPR3wKlGo8SNOS4%2BxBpXEF94IOZ%2FB6pqQ0ZE7UiAaX8DnSNNRsUSIk%2FddS12UrQtbv0BrSrDXNxBbSDJ74scM99prEaaTAU5mBL4yqCksHbo3YjZ%2FkQ3d7ukpGEJJPf%2BMM%2FANJf4IIBLYrWgfAPlaENAE8XWBAAJd4newO0zXQ%3D%3D
- Federale politie (1998). *Veiligheidsmonitor 1997*. https://www.moniteurdesecurite.policefederale.be/assets/pdf/1997/reports/fedenl_1997.pdf
- Federale politie (2019), *Veiligheidsmonitor 2018. Samenvatting grote tendensen*. https://www.moniteurdesecurite.policefederale.be/assets/pdf/2018/reports/Samenvatting_grote_tendensen_VMS2018-NL.pdf
- Federale Politieraad (2010). *Evaluatierapport 10 jaar politiehervorming. Panopticon Libri*, 4, 11-90. Maklu.

- François, A., & Coolman, M. (2011). Plaats en meerwaarde van de Algemene Inspectie van de Federale Politie en van de Lokale Politie (AIG) in het controle-universum op de politie. *Orde van de Dag, Themanummer Justitie en Politie: Under Control?*, 55, 25-31.
- Lemmens, L. (2019). Bescherming klokkenluiders geldt nu voor alle politiemensen. *Polinfo*. <https://polinfo.kluwer.be/NewsView.aspx?contentdomains=POLINFO&id=VS300695318&lang=nl>
- Nap, J., Vos, J., (2018). Rijkser verantwoord: Wat is de bedoeling? *Het Tijdschrift voor de Politie*, 80(4), 6-11.
- Noppe, J. (2020). Dealing with the authority to use force: Reflections of Belgian police officers. *Policing and Society*, 30(5), 502-518.
- Ponsaers, P., Verhage, A., & Beyens, K. (2011). Controle op politie en justitie: Een lappendeken met weinig samenhang. *Orde van de Dag: Themanummer Justitie en Politie: Under Control?*, 55, 7-16.
- Stals, L., & Walle, S. (2020). *Het monitoren van publiek vertrouwen in de politie*. Katholieke Universiteit Leuven – Instituut voor de overheid.
- UNODC (2011). *Handbook on police accountability, oversight and integrity*. United Nations.
- Van den Broeck, T., & Feys, Y. (2021). Politieintegriteit onderzocht. In A. Verhage (Ed.), *Deontologie en integriteitsbewaking voor criminologen* (pp. 33-78). Gompel&Svacina.
- Vande Walle, G., Verhage, A., Ponsaers, P., & Enhus, E. (2012). Klachten voorkomen door klachten te behandelen: Naar een vernieuwd model van klachtenbehandeling binnen de rechterlijke orde. In B. Hubeau, S. Gibens, S. Mercelis, S. Parmentier, P. Ponsaers, K. Van Aeken, G. Vande Walle, & J. Van Houtte (Eds.), *Dialogo tussen recht en samenleving: een handboek over het rechtssociologisch onderzoek in Vlaanderen* (pp. 693-713). Acco.
- Vander Beken, T., & Carion, T. (1999). *Een geïntegreerd anti-corruptiebeleid voor België: Krachtlijnen en actoren*. Maklu.
- Vast Comité van Toezicht op de politiediensten (1995). *Jaarverslag 1994*. <https://comitep.be/document/jaarverslagen/1994NL.pdf>
- Vast Comité van Toezicht op de politiediensten (1996). *Jaarverslag 1995*. <https://comitep.be/document/jaarverslagen/1995NL.pdf>
- Vast Comité van Toezicht op de politiediensten (1997). *Jaarverslag 1996*. <https://comitep.be/document/jaarverslagen/1996NL.pdf>
- Vast Comité van Toezicht op de politiediensten (1998). *Activiteitenverslag 1997*. <https://comitep.be/document/jaarverslagen/1997NL.pdf>
- Vast Comité van Toezicht op de politiediensten (1999). *Jaarverslag 1998*. <https://comitep.be/document/jaarverslagen/1998NL.pdf>
- Vast Comité van Toezicht op de politiediensten (2000). *Activiteitenverslag 1999*. <https://comitep.be/document/jaarverslagen/1999.pdf>
- Vast Comité van Toezicht op de politiediensten (2001). *Activiteitenverslag 2000*. <https://comitep.be/document/jaarverslagen/2000.pdf>

Vast Comité van Toezicht op de politiediensten (2002). *Activiteitenverslag* 2001.
<https://comitep.be/document/jaarverslagen/2001.pdf>

Vast Comité van Toezicht op de politiediensten (2003). *Jaarverslag van het Vast Comité van Toezicht op de politiediensten: Toezicht, opvolging, globale monitoring* - 2002.
<https://comitep.be/document/jaarverslagen/2002.pdf>

Vast Comité van Toezicht op de politiediensten (2004). *Activiteitenverslag* 2003.
<https://comitep.be/document/jaarverslagen/2003.pdf>

Vast Comité van Toezicht op de politiediensten (2005). *Activiteitenverslag* 2004.
<https://comitep.be/document/jaarverslagen/2004.pdf>

Vast Comité van Toezicht op de politiediensten (2006). *Activiteitenverslag* 2005.
<https://comitep.be/document/jaarverslagen/2005.pdf>

Vast Comité van Toezicht op de politiediensten (2007). *Activiteitenverslag* 2006.
<https://comitep.be/document/jaarverslagen/2006NL.pdf>

Vast Comité van Toezicht op de politiediensten (2008). *Activiteitenverslag* 2007.
<https://comitep.be/document/jaarverslagen/2007NL.pdf>

Vast Comité van Toezicht op de politiediensten (2009). *Activiteitenverslag* 2008.
https://comitep.be/document/jaarverslagen/2008NL_act.pdf

Vast Comité van Toezicht op de politiediensten (2010). *Activiteitenverslag* 2009.
https://comitep.be/document/jaarverslagen/2009NL_act.pdf

Vast Comité van Toezicht op de politiediensten (2011). *Jaarverslag* 2010.
<https://comitep.be/document/jaarverslagen/2010NL.pdf>

Vast Comité van Toezicht op de politiediensten (2012). *Jaarverslag* 2011.
<https://comitep.be/document/jaarverslagen/2011NL.pdf>

Vast Comité van Toezicht op de politiediensten (2013). *Jaarverslag* 2012.
<https://comitep.be/document/jaarverslagen/2012NL.pdf>

Vast Comité van Toezicht op de politiediensten (2014). *Jaarverslag* 2013.
<https://comitep.be/document/jaarverslagen/2013NL.pdf>

Vast Comité van Toezicht op de politiediensten (2015). *Jaarverslag* 2014.
<https://comitep.be/document/jaarverslagen/2014NL.pdf>

Vast Comité van Toezicht op de politiediensten (2016). *Jaarverslag* 2015.
<https://comitep.be/document/jaarverslagen/2015NL.pdf>

Vast Comité van Toezicht op de politiediensten (2017). *Jaarverslag* 2016.
<https://comitep.be/document/jaarverslagen/2016NL.pdf>

Vast Comité van Toezicht op de politiediensten (2018). *Jaarverslag* 2017.
<https://comitep.be/document/jaarverslagen/2017NL.pdf>

Vast Comité van Toezicht op de politiediensten (2019). *Activiteitenverslag* 2018.
<https://comitep.be/document/jaarverslagen/2018NL.pdf>

- Vast Comité van Toezicht op de Politiediensten (2020a). *Een Europese benchmark inzake politietoezicht. Bevindingen van het Vast Comité P op zoek naar goede praktijken.*
<https://comitep.be/document/onderzoeksrapporten/2020-01-10%20Benchmark%20NL%20synopsis.pdf>
- Vast Comité van Toezicht op de politiediensten (2020b). *Jaarverslag 2019.*
https://comitep.be/document/jaarverslagen/2019NL_act.pdf
- Vast Comité van Toezicht op de politiediensten (2021a). *Analyse van de klachten in 2020 over het optreden van de geïntegreerde politie in het kader van het beheer van de coronacrisis.*
<https://comitep.be/document/onderzoeksrapporten/Analyse%20van%20de%20klachten%20in%202020%20over%20het%20optreden%20van%20de%20ge%C3%AFntegreerde%20politie%20in%20het%20beheer%20van%20de%20eerste%20golf.pdf>
- Vast Comité van Toezicht op de politiediensten (2021b). *Jaarverslag 2020.*
<https://comitep.be/document/jaarverslagen/Comit%C3%A9%20P%20Jaarverslag%202020.pdf>
- Verhage, A. (2012). Toezicht en controle op politie. In G. Vermeulen & L. Pauwels (Eds.), *Update in de criminologie VI: Actuele ontwikkelingen inzake EU-strafrecht, veiligheid en preventie, politie, strafprocedure, prostitutie en mensenhandel, drugsbeleid en penologie* (pp. 130-142). Maklu.
- Verhage, A., & Ponsaers, P. (2011). Controle-instrumenten voor politieoptreden. Zien we door de bomen het bos nog? *Orde van de Dag: Themanummer Justitie en Politie: Under Control?*, 55, 33-40.

Wet- en regelgeving

- Koninklijk besluit van 11 juli 1994 over de algemene politiesteundienst, *B.S.* 30 juli 1994, 19.654.
- Koninklijk besluit van 30 maart 1995 houdende de oprichting van een algemene inspectie van de gerechtelijke politie bij de parketten, *B.S.* 28 april 1995.
- Ministeriële richtlijn van 22 september 2011 van de minister van Justitie tot regeling van de taakverdeling inzake opdrachten van gerechtelijke politie betreffende misdrijven waarbij politieambtenaren betrokken zijn.
- Omzendbrief POL 48 van 6 juli 1994 betreffende de inrichting van een dienst “Intern Toezicht” bij de korpsen van gemeentepolitie, *B.S.* 7 juli 1994, 18.094.
- Rondzendbrief CP3 van 29 maart 2011 betreffende organisatiebeheersing in de geïntegreerde politie, gestructureerd op twee niveaus, *B.S.* 21 april 2011, 24.750.
- Wet van 12 december 2021 tot wijziging van de wet van 15 september 2013 betreffende de melding van een veronderstelde integriteitsschending in de federale administratieve overheden door haar personeelsleden, teneinde het Vast Comité P bevoegd te maken voor alle meldingen door personeelsleden van de geïntegreerde politie, *B.S.* 30 december 2021, 126.266.
- Wet van 15 mei 2007 op de Algemene Inspectie en houdende diverse bepalingen betreffende de rechtspositie van sommige leden van de politiediensten, *B.S.* 15 juni 2007, 32.637.

Wet van 18 juli 1991 tot regeling van het toezicht op politie- en inlichtingendiensten en op het Coördinatieorgaan voor de dreigingsanalyse, *B.S.* 26 juli 1991, 16.576.

Wet van 5 augustus 1992 op het politieambt, *B.S.* 22 december 1992, 27.124.

Wet van 7 december 1998 tot organisatie van een geïntegreerde politiedienst, gestructureerd op twee niveaus, *B.S.* 5 januari 1999, 132.

Wet van 8 mei 2019 tot wijziging van de wet van 15 september 2013 betreffende de melding van een veronderstelde integriteitsschending in de federale administratieve overheden door haar personeelsleden, *B.S.* 17 juni 2019, 61.491.